

УДК 159.9.075

ВПЛИВ ІНТЕРНАТНИХ УМОВ ПЕРЕБУВАННЯ НА СУБ'ЄКТИВНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПІДЛІТКІВ

Єзерська Н.В., здобувач
кафедри психології розвитку

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті проаналізовано основні психологічні характеристики обдарованого підлітка, що навчається за фізико-математичним напрямком. Представлено та порівняно аналіз результатів суб'єктивного благополуччя підлітків та його чинників залежно від умов навчання.

Ключові слова: суб'єктивне благополуччя, підлітки, самоактуалізація, емоційна спрямованість, психологічний супровід, кореляційні зв'язки.

В статье проанализированы основные психологические характеристики одаренного подростка, обучающегося по физико-математическому направлению. Представлен сравнительный анализ результатов субъективного благополучия подростков и их факторов, в зависимости от условий обучения.

Ключевые слова: субъективное благополучие, подростки, самоактуализация, эмоциональная направленность, психологическое сопровождение, корреляционные связи.

Yezerska N.V. THE INFLUENCE OF RESIDENTIAL CONDITIONS OF STAY ON SUBJECTIVE WELL-BEING OF ADOLESCENTS

The article analyzes the main psychological characteristics of a gifted teenager studying for the physical and mathematical direction. A comparative analysis of the results of subjective well-being adolescents and their factors, depending on the learning environment.

Key words: Subjective well-being, adolescents, self-actualization, emotional orientation, psychological support, correlation relations.

Постановка проблеми. Переживання благополуччя (або неблагополуччя) інтегративне, на нього впливають різні сторони буття підлітка, в ньому злито багато особливостей ставлення підлітка до себе і навколишнього світу. Поняття «суб'єктивне благополуччя», яке досить широко використовується в зарубіжній психологічній літературі, предметом пильної уваги у вітчизняній психології стало порівняно недавно.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Під час дослідження поняття «суб'єктивне благополуччя» в психологічній літературі в умовах сучасного розвитку суспільства увага зосереджена не стільки на виживанні, скільки на забезпеченні комфортного існування людства та кожної окремої особи, цілеспрямовано на підвищення якості життя. У зарубіжній та вітчизняній психології зростає інтерес до вивчення численних аспектів позитивного функціонування особистості (Е. Дінер, М. Аргайл, М. Селігман, К. Ріфф, М. Чіксентміхайі, Д.О. Леонтьєв, І.Ф. Аршава, Е.Л. Носенко, О.М. Знанецька, Л.З. Сердюк, Т.В. Данильченко, Е.І. Кологривова, П.П. Фесенко, Т.Д. Шевеленкова та ін.). Велика частина досліджень у цій сфері зосереджена на суб'єктивній оцінці життя людини, індивідуальному змісті переживання щастя, що зумовлене не стільки об'єктивними показниками, скільки ставленням особистості

до себе, навколишнього світу загалом та окремих його сторін [1; 2; 3; 4; 5; 6], та описується терміном «суб'єктивне благополуччя».

Постановка завдання. Мета полягає в експериментальному виявленні та аналізі емпіричного дослідження виявлення впливу умов інтернатного перебування на суб'єктивне благополуччя підлітків.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початку нашого дослідження ми висунули гіпотезу, яка полягає в припущенні, що рівень суб'єктивного благополуччя школярів визначається специфічними соціально-психологічними факторами, до числа яких відносяться умови первинної соціалізації, характер соціальних взаємин школярів, показники мотивації світогляду, а також індивідуальні якості особистості.

Ці фактори досліджувалися за допомогою методик: «Визначення загальної емоційної спрямованості особистості» (Б.І. Додонов); опитувальник особистісної орієнтації Шострома (коротка форма, розроблена Джоунс і Крендалл); методика О.І. Власової «Суб'єктивне благополуччя»; тест «Визначення особистісної адаптованості школярів» А.В. Фурман; методика «Шкала тривожності» Тейлора; проективна методика визначення копінг-стратегії «Людина під дощем» Є.С. Романова і Т.І. Ситько.

Для обробки отриманих даних був використаний пакет програм SPSS для операційної системи Windows (SPSS for Windows) версія 21.0 та програма Microsoft Office Excel – 2010. Відповідно до поставлених завдань були застосовані такі методи математико-статистичного аналізу: обрахунок статистичного середнього для визначення наявного рівня факторів, що досліджуються, в респондентів загалом по вибірці та за групами, на які була розділена загальна вибірка; кореляція r-Пірсона для метричних змінних та рангова кореляція r-Спірмена для визначення зв'язку між змінними, розподіл яких є нелінійним, а також коли серед змінних наявні не тільки метричні шкали (в даному випадку – порядкові); методи порівняння незалежних вибірок за t-критерієм Ст'юдента та U-критерій (критерій Манна-Уїтні) для метричних та порядкових шкал відповідно, що дають змогу визначити значущу різницю середніх значень у групах респондентів; множинний регресійний аналіз для визначення чинників як незалежних змінних, що впливають на залежну змінну – суб'єктивне благополуччя підлітків.

Аналіз даних був проведений у декілька етапів. Першорядним завданням було визначення наявного рівня суб'єктивного благополуччя підлітків та інших факторів – можливих його чинників, для усїєї вибірки загалом. Визначення чинників суб'єктивного благополуччя підлітків відбувалося за допомогою обчислення кореляційних зв'язків за усіма змінними для загальної вибірки та за допомогою множинного регресійного аналізу.

Подальший аналіз відбувався шляхом порівняння середніх значень та кореляційних зв'язків двох визначених груп респондентів – учнів Українського фізико-математичного ліцею та учнів Русанівського ліцею м. Києва. Обидві групи складаються з учнів 13-15 років, що навчаються в навчальних закладах за власною навчальною програмою фізико-математичного спрямування. Тобто це констатує порівняно вищий рівень знань і навичок учнів, оскільки вступ у ці навчальні заклади відбувається за рейтинговою системою, яка дозволяє відібрати найбільш здібних дітей. Таким чином виконується умова подібності двох порівнювальних груп. Єдиною різницею цих навчальних закладів є предмет нашого дослідження – навчання в умовах інтернатного перебування, що існує в Українському фізико-математичному ліцеї та відсутнє у Русанівському ліцеї. Крім того, на базі першого ліцею є діти, які проживають та не проживають у гуртожитку, що також є важливим для порівняння результатів і визначення, які саме фактори впливають на процес адаптації обдарованих підлітків в умовах спеціалізованої школи інтернату. Важливим є зауваження, що інтернатне перебування не має на увазі сирітство учнів, а лише тип постійного перебування в навчальному закладі, як під час уроків, так і після них – у гуртожитку, крім того, майже всі учні у вільний від навчання час (на канікулах) проживають із батьками.

Чинники суб'єктивного благополуччя підлітків були визначені за допомогою теоретичного аналізу і розподілені на декілька рівнів: індивідуальний, соціально-психологічний та мотиваційний. Залежно від кожного рівня відбувалося вивчення його складових відповідними методиками, визначення рівня прояву та зв'язків між змінними.

У результаті аналізу даних дослідження індивідуального рівня суб'єктивного благополуччя, а саме – тривожності, за допомогою методики Тейлора – «Шкала тривожності» встановлено, що обдаровані підлітки,

Таблиця 1

Рівень тривожності обдарованих учнів

Змінна	Тривожність загальна	Тривожність шкільна	Тривожність самоцінна	Тривожність міжособистісна
Середнє	43,3121	14,7452	14,8153	14,2994

Таблиця 2

Емоційна спрямованість обдарованих учнів

Змінна	Альтруїстична	Комунікативна	Глорістична	Практична	Пугністична	Романтична	Гностична	Естетична	Гедоністична	Аквізитивна
Середнє	4,0769	4,2885	2,6474	5,4231	2,9808	5,7179	4,8846	2,7372	3,8269	0,2436

що навчаються за фізико-математичним спрямуванням, мають загалом нормальний рівень тривожності (табл. 1). При цьому найбільше впливає на рівень загальної тривожності саме самоцінна тривожність, яка виражається в неадекватному ставленні підлітка до тривожності як такої. Шкільна та міжособистісна тривожність також знаходяться на нормальному рівні.

Важливим є дослідити кореляційні зв'язки тривожності та її складових частин з іншими змінними, що залучені до аналізу. Так, загальна тривожність має обернено пропорційні слабкі, але значущі зв'язки з особистісною адаптованістю ($r = -0,226$, при $p < 0,01$) та автономією ($r = -0,226$, при $p < 0,01$). Шкільна тривожність також негативно корелює з особистісною адаптованістю ($r = -0,209$, при $p < 0,01$) та позитивно – з гедоністичною емоційною спрямованістю ($r = 0,227$, при $p < 0,01$), так само як і міжособистісна тривожність (з адаптованістю – $r = -0,230$, при $p < 0,01$). Ці дані підтверджують відомі висновки, що тривожність та адаптованість пов'язані між собою, і чим більш тривожна людина за своїми особистісними якостями, тим менш адаптованою до колективу вона виявляється. У даному випадку тривожність може також провокуватися і гедоністичною спрямованістю особистості.

Емоційна спрямованість особистості визначає її основні потреби та сфери в яких відбувається найбільше зростання (табл. 2). Вона стосується соціально-психологічних чинників суб'єктивного благополуччя людини.

Емоційна спрямованість, за Б.І. Додоновим, є власне похідною від потреби, що є найбільш актуальною для особистості в даний момент. Для учнів фізико-математичного ліцею на момент дослідження були актуальними такі емоційні спрямованості: романтична та праксична, а також гностична та комунікативна. Такий розподіл пояснюється основними спрямованостями підліткового віку загалом. Так, романтичні емоції викликані бажанням всього незвичного та таємничого, а також можуть бути пояснені періодом, коли хлопці та дівчата починають цікавитися одним одними та стосунками, періодом, коли виникає перше кохання та закоханість. Провідний статус праксичної емоції може бути пояснений умовами навчання, які вимагають максимального докладання зусиль, культурою. Що панує в навчальному закладі серед обдарованої молоді, що постулює основними принципами досягнення цілей та високий ідеалів. Гностична емоційна спрямованість як спрямованість до нових знань та інформації послідовно впливає з попередньої

спрямованості, а комунікативні потреби є констатацією провідної діяльності та спрямованості підліткового вікового періоду.

У загальному полі зв'язків з іншими чинниками суб'єктивного благополуччя така емоційна спрямованість, як альтруїстична, має середньої сили позитивний кореляційний (за методом кореляції r-Спірмена) зв'язок із позитивним відношенням ($r = 0,418$, при $p < 0,01$), особистісним зростанням ($r = 0,241$, при $p < 0,01$) та цілями у житті ($r = 0,383$, при $p < 0,01$) як складовими частинами суб'єктивного благополуччя, а також загальним його показником ($r = 0,320$, при $p < 0,01$).

Комунікативна емоційна спрямованість пов'язана з позитивним відношенням ($r = 0,337$, при $p < 0,01$), а праксична – з особистісним зростанням ($r = 0,323$, при $p < 0,01$) та суб'єктивним благополуччям ($r = 0,338$, при $p < 0,01$).

Суб'єктивне благополуччя та його чинники впливають на процес адаптації, тому визначимо рівень адаптації (складової частини соціально-психологічного рівня суб'єктивного благополуччя) та самоактуалізації (складової мотивації світогляду) учнів фізико-математичних ліцеїв (табл. 3).

Таблиця 3

Рівні адаптованості та самоактуалізації обдарованих учнів

Змінна	Особистісна адаптованість	Самоактуалізація
Середнє	47,0828	39,8269

Так, рівень адаптованості, що відповідає 47 балам, визначається як рівень очевидної не адаптованості, а 40 балів за шкалою самоактуалізації відповідає середньому рівню актуалізації учнів загалом.

Такі дані особистісної адаптованості можуть бути спричинені (за результатами кореляції змінних за критерієм r-Спірмена комунікативною спрямованістю особистості ($r = 0,293$, при $p < 0,01$), самоактуалізацією ($r = 0,419$, при $p < 0,01$), позитивним відношенням оточуючих ($r = 0,359$, при $p < 0,01$), цілями у житті ($r = 0,429$, при $p < 0,01$) та самоприйняттям ($r = 0,426$, при $p < 0,01$) у складі суб'єктивного благополуччя, і самим рівнем благополуччя ($r = 0,485$, при $p < 0,01$). Натомість рівень самоактуалізації обдарованих підлітків-математиків залежить від цілей у житті ($r = 0,321$, при $p < 0,01$) та суб'єктивного благополуччя ($r = 0,341$, при $p < 0,01$). Цей зв'язок є позитивним, що вказує на прямо пропорційну залежність показників один від одного.

Суб'єктивне благополуччя досліджувалося за допомогою методики, розробленої О.І. Власовою, і складалося з таких компонентів: позитивного відношення, автономії, управління оточуючим, особистісного зростання, цілей у житті та самоприйняття. Усі разом ці компоненти визначали рівень суб'єктивного благополуччя учнів (табл. 4).

Загальний середній показник суб'єктивного благополуччя знаходиться на рівні 45 балів, що відповідає високому рівню благополуччя підлітків. Серед його складових частин на перше місце в учнів виходить позитивне відношення (8,2 бала) та особистісне зростання (7,9 бала), найменш значимим для підлітків є управління оточуючим (7,35 бала).

Важливим для подальшого визначення чинників суб'єктивного благополуччя є аналіз кореляційних зв'язків між змінними. Так, шкала «суб'єктивне благополуччя» має середньої сили позитивні зв'язки із шкалами «особистісна адаптованість» ($r = 0,485$, при $p < 0,01$), «альтруїстичні емоції» ($r = 0,320$, при $p < 0,01$), «комунікативні емоції» ($r = 0,283$, при $p < 0,01$), «практичні емоції» ($r = 0,338$, при $p < 0,01$) та «самоактуалізація» ($r = 0,341$, при $p < 0,01$). Такий зв'язок також віднайдений і для складових частин суб'єктивного благополуччя. Позитивне відношення може бути пов'язане з особистісною адаптованістю ($r = 0,359$, при $p < 0,01$), аль-

труїстичною ($r = 0,418$, при $p < 0,01$) та комунікативною ($r = 0,337$, при $p < 0,01$) емоційною спрямованістю. Особистісне зростання прямо пропорційно пов'язане з практичними емоціями ($r = 0,323$, при $p < 0,01$). А самоприйняття залежить від рівня особистісної адаптованості ($r = 0,426$, при $p < 0,01$).

Найбільш сильно на суб'єктивне благополуччя впливають такі його складові частини, як цілі в житті ($r = 0,707$, при $p < 0,01$) та самоприйняття ($r = 0,665$, при $p < 0,01$).

Під час дослідження тривожності варто враховувати розподіл результатів опитувальника для дівчат та для хлопців окремо. Так само безліч параметрів мають свої особливості залежно від статі. Обраний предмет дослідження, що стосується виховання та навчання учнів у рамках фізико-математичного спрямування, також зачіпає аспект статі. Очевидно, що хлопці більше тяжіють до точних наук, саме тому і вибірка складається переважно із чоловічої статі, але суб'єктивне благополуччя та його складники і чинники можуть бути різними для чоловіків та жінок. Спробуємо порівняти і визначити основну різницю в показниках рівнів психологічних характеристик, що досліджуються, а також різницю чинників суб'єктивного благополуччя підлітків залежно від статі (табл. 5).

Загальний середній рівень тривожності дівчат (45 балів) є дещо вищим за хлопців

Таблиця 4

Рівні складових суб'єктивного благополуччя обдарованих підлітків

Змінна	Позитивне відношення	Автономія	Управління оточуючим	Особистісне зростання	Цілі у житті	Самоприйняття	Суб'єктивне благополуччя
Середнє	8,1592	7,4395	7,3885	7,9427	7,4522	7,6497	44,9108

Таблиця 5

Порівняння чинників суб'єктивного благополуччя залежно від статі

Змінна	Стать	Середнє	U Манна-Уїтні	Значимість
Романтична	чоловіча	4,9244	1506	0,004
	жіноча	8,2703		
Естетична	чоловіча	2,0336	1342	0,000
	жіноча	5,0000		
Особистісне зростання	чоловіча	7,7083	1708	0,023
	жіноча	8,7027		
Людина-калюжі	чоловіча	1,7917	1782	0,017
	жіноча	1,5946		

(42,7 бала), хоча теж відповідає середньому рівневі тривожності. Складові частини тривожності майже не відрізняються у двох груп. А ось особистісна адаптованість вища в хлопців (74,13 бала проти 46,9 бала), що може бути пояснено переважно чоловічою наповненістю класів фізико-математичного спрямування – дівчатам важче при звичаїтися до хлопців. Найбільшу різницю в результатах спостерігаємо за емоційною спрямованістю. Дівчата більш емоційні за хлопців і тяжіють до романтичної та естетичної емоційної спрямованості. Саме за цими шкалами було знайдено значущу різницю між групами хлопців і дівчат (за допомогою критерію Манна-Уїтні: $U = 1506$, при $p < 0,01$ для романтичної емоції та $U = 1342$, при $p < 0,01$ для естетичної). Розвиток особистісних можливостей (самоактуалізація) вища в дівчаток, ніж у хлопців, що може пояснюватися їх швидшим особистісним, емоційним та фізичним розвитком у період пубертату. Це підтверджується також наявністю статистично значущої різниці між групами за шкалою «особистісного зростання» ($U = 1708$, при $p < 0,05$). За середніми значеннями дівчата є більше благополучними за хлопців, але статистично значущої різниці за чим параметром не виявлено.

Отже, в результаті математико-статистичного аналізу встановлено, що учні фізико-математичних ліцеїв мають нормальний рівень тривожності та її компонентів, найбільшим є показник самоцінної тривожності, провідною емоційною спрямованістю є романтична, праксична, гностична та комунікативна, мають середній рівень самоактуалізації та очевидний рівень особистісної неадаптованості. Суб'єктивне благополуччя – на середньому рівні і має зв'язки із особистісною адаптованістю та альтруїстичною емоційною спрямованістю. Дівчата порівняно з хлопцями в умовах навчання точним наукам є більш романтично та естетично емоційно спрямованими, мають вище особистісне зростання.

Основними чинниками суб'єктивного благополуччя учнів фізико-математичних ліцеїв є особистісна адаптованість, гностична та альтруїстична спрямованість, низький рівень шкільної тривожності та високий рівень самоактуалізації.

Тобто важливим для гарного самопочуття підлітка є рівень його адаптованості до колективу. Чим більше рівень згуртованості групи, тим більше учень приймає цінності та основні правила колективу, може до нього прилаштуватися, тим біль-

ше ми можемо говорити про його суб'єктивне благополуччя. Так само і якщо учень спрямований на отримання нових знань на задоволення від процесу навчання, здатен бути альтруїстом, надавати допомогу оточуючим або ставити бажання та потреби оточуючих вище своїх власних, ми говоримо про благополучну особистість, яка відчуває щастя. Очевидно, що до щастя ведуть низька тривожність – відсутність тривоги та хвилювань без причини або надмірні хвилювання у відповідь на стрес, самоактуалізація особистості – її бажання досягти успіху, максимально повно реалізувати власні можливості, задатки та здібності.

Цікавими є високі показники учнів за шкалою самореалізації, хоча відомо, що потреба в самоактуалізації досягає свого піку в більш пізньому віці, коли людина навчається або закінчує власний навчальний заклад і залишається актуальною протягом життя. Це пов'язано, насамперед, із тим, що саме в цьому віці людина визначається з власною професією, перевіряє свій вибір на витривалість, примиряється з ним і починає себе максимально реалізовувати саме в обраному напрямку. Для більш молодого віку, особливо для підлітків, важливим є спілкування з однолітками, це вік, коли провідною діяльністю є саме комунікативна діяльність. А в представників даної вибірки рівень самоактуалізації як найважливішої потреби є дещо вищим за звичайний. Це може бути пояснено тим, що ліцеї мають профільне спрямування – фізико-математичне, і учні, що вступають у такі заклади, вже здатні робити вибір власної професії відповідно до власних здібностей чи вподобань, але цей вибір уже зроблений, і більш того, високі показники вказують, що вибір зроблений вірно, і дитина вже готова реалізовуватися на початку свого профільного спрямування. Розвивати свої здібності, ставили цілі, досягати їх та окреслити собі власний майбутній професійний шлях.

Висновки з проведеного дослідження.

Даним дослідженням ми емпірично зв'язували зміст та закономірності суб'єктивного благополуччя підлітків в умовах школи-інтернату.

У результаті дослідження встановлено, що учні фізико-математичних ліцеїв мають нормальний рівень тривожності, середній рівень самоактуалізації, очевидний рівень особистісної неадаптованості та високий рівень суб'єктивного благополуччя. Доведено, що рівень суб'єктивного благополуччя залежить від умов навчання, проживання в гуртожитку та статі.

Констатовано взаємозалежний зв'язок тривожності, благополуччя, самоактуалізації особистості та адаптованості – менш тривожні і більш адаптовані учні є більш суб'єктивно благополучними. Для забезпечення суб'єктивного благополуччя учнів підліткового віку в умовах спеціалізованого інтернатного перебування необхідні визначені **чинники суб'єктивного благополуччя**, а саме: низький рівень загальної тривожності, високий рівень самоактуалізації та альтруїстична емоційна спрямованість. При цьому для учнів денного навчання цей список доповнюють самоактуалізація та гностична емоційна спрямованість. Сприятливий прогноз формування чинників суб'єктивного благополуччя підлітків можливий за наявності підсилення механізмів вищезазначених факторів. Основні показники змінюються згідно з їх значимістю. Це видно із загальної групової статистики чинників суб'єктивного благополуччя.

На основі одержаних результатів розширено та уточнено поняття суб'єктивного благополуччя підлітка.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аршава І.Ф. Позитивність образу Я і психологічне благополуччя особистості і: моногр. / І.Ф. Аршава, О.М. Знанецька, Е.Л. Носенко. – Дніпропетровськ : Вид-во «Інновація», 2011. – 134 с.
2. Кологривова Е.І. Функції особистісних прагнень в переживанні молоддю людиною суб'єктивного благополуччя : автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.05 / Е.І. Кологривова. – К., 2008. – 23 с.
3. Сердюк Л.З. Особистісна самореалізація та психологічне благополуччя як основні стратегічні лінії мотивації учіння студентів ВНЗ / Л.З. Сердюк / Науковий вісник Чернівецького університету. Серія Педагогіка та психологія. – Вип. 687. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. – С. 151–159.
4. Clark A. Born to be mild? Cohort Effects don't (fully) explain why well-being is U-shaped in Age [Electronic resource] / A. E. Clark // IZA Discussion Paper No. 3170. – 2007. – Mode of access : <http://ftp.iza.org/dp3170.pdf>.
5. Diener E. Very happy people / E. Diener, M. Seligman // Psychological Science. – 2002. – № 13. – P. 81.
6. Lyubomirsky S. A measure of subjective happiness : preliminary reliability and construct validation / S. Lyubomirsky, H. S. Lepper // Social Indicators Research. – 1999. – 3 46. – P. 137–155.

УДК 159.92

ПАРАМЕТРИ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТУДЕНТІВ

Єрмолаєва Є.С., аспірант
кафедри психосоматики та психологічної реабілітації
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

У статті розглядається поняття психологічного благополуччя та теорії його вивчення. Описуються дані експериментального дослідження на базі опитувальника К. Ріфф «Шкали психологічного благополуччя» за адаптацією С.В. Карсканової.

Ключові слова: психологічне благополуччя, позитивна психологія, гедоністична теорія, евдемоністична теорія, шкала психологічного благополуччя.

В статье рассматривается понятие психологического благополучия и теории его изучения. Описываются данные экспериментального исследования на базе опросника К. Рифф «Шкалы психологического благополучия» в адаптации С. В. Карскановой.

Ключевые слова: психологическое благополучие, позитивная психология, гедонистическая теория, эвдемонистическая теория, шкала психологического благополучия.

Yermolaieva I.S. PARAMETERS OF PSYCHOLOGICAL WELL – BEING OF THE STUDENTS

The article deals with psychological well – being and theories of its study. Experimental research data based on the questionnaire of K. Riff “Psychological well – being scales” (adopted by S. Karsakanova) are described.

Key words: psychological well – being, positive psychology, hedonic theory, theory of eudaimonism, psychological well – being scale.

Постановка проблеми. Сьогодні як ніколи ми можемо зазначити головний тезис, який не викликає суперечок серед науковців: психологічне благополуччя відіграє одну з найголовніших ролей у ста-

новленні психологічно сформованої особистості. Саме тому необхідно досліджувати психологічне благополуччя студентів, щоб розробити методи покращення загально-го розвитку майбутніх професіоналів. Тому